

Studium interwencji: Spójrz inaczej i działaj

Interwencja bazowała na działaniach podjętych przez nauczycieli zespołów pracujących w danej klasie oraz wychowawców klas przyjmujących dzieci z doświadczeniem migracji. Podjęte działania miały na celu uświadomienie uczniom, że każdy należy do różnych grup społecznych, w których może pełnić wiele ról, a różnice między ludźmi są ciekawe, inspirujące i wzbogacają nas. Zrozumienie różnic międzykulturowych występujących między różnymi narodowościami prowadzi do zwiększenia tolerancji, zrozumienia i kreatywności oraz może stać się źródłem wiedzy. Interwencja miała na celu stworzenie bezpiecznej i otwartej atmosfery, w której wszyscy uczniowie będą mogli swobodnie przedstawiać swoje myśli i uczucia. Integracja nowych uczniów to proces długotrwały, który wymaga zaangażowania całej społeczności szkolnej, ale może być również bardzo ciekawy i wzbogacający dla wszystkich zaangażowanych osób.

Głównym celem podjętych działań było zachęcenie uczniów z klasy przyjmującej do nawiązywania relacji z nowymi uczniami, którzy nie posługiwali się językiem polskim, integracji nowo przybyłych z klasą i całą społecznością szkolną.

Interwencja miała miejsce w małej szkole, tuż po wybuchu wojny w Ukrainie. Działania miały charakter wielostronny – dotyczyły uczniów przybyłych z Ukrainy i ich rodziców, uczniów polskich klas przyjmujących i ich rodziców oraz nauczycieli pracujących w klasie 8.

Opis sytuacji

Interwencja dotyczyła uczniów klasy 8. W tym zespole klasowym pojawili się uczniowie z Ukrainy. Do tej chwili w żadnym z zespołów nie było obcokrajowców, w związku z czym wielokulturowość dla większości polskich uczniów przyjmujących była czymś nowym, a dla niektórych zupełnie obcym. Do klasy 8 dołączyła jedna dziewczyna i pięciu chłopców z Ukrainy. Wychowawca klasy oraz nauczyciele pracujący w zespole klasowym byli zaniepokojeni, w jaki sposób zostaną przyjęci nowi uczniowie przez dość hermetyczną już

grupę klasową, funkcjonującą w bardzo małym środowisku, co mogło stanowić potencjalny problem.

Cele podjętych działań

- rozwijanie wrażliwości na odmienność kulturową;
- kształtowanie postawy szacunku wobec ludzi innych kultur;
- budowanie relacji grupowych;
- integracja grupy;
- rozwijanie umiejętności dostrzegania cech łączących różne osoby pomimo odmienności kulturowej;
- poznawanie swoich upodobań;
- budowanie poczucia własnej wartości i pewności siebie;
- włączenie uczniów z Ukrainy do społeczności klasowej i szkolnej.

Ogólny opis interwencji

W związku z niewielką liczbą uczniów w placówce interwencja została rozszerzona na wszystkie dzieci klas 4–8. Szybko zauważono, że dzieci powtarzają zastrzyżone w środowisku stereotypy i wprawdzie akceptują przybyłych do naszego kraju kolegów, są ich ciekawi, ale traktują „inaczej”. W wypowiedziach uczniów klasy przyjmującej i uczniów innych zespołów klasowych pojawiało się określenie „my” vs. „oni”.

Interwencję przedstawiono z poziomu nauczyciela przedmiotu, a jednocześnie nauczyciela zespołu nauczycieli pracujących w oddziale danej klasy.

Głównym priorytetem było zbudowanie klimatu wzajemnego zrozumienia, tolerancji i akceptacji dla odmienności kulturowej uczniów z doświadczeniem migracji, a na dalszym etapie działań pokazanie możliwości uczenia się od siebie nawzajem. Wszelkie zaplanowane działania zostały wplecione w kalendarz imprez szkolnych, który w związku z zaistniałą sytuacją zmodyfikowano.

Szczegółowy opis działania

Pierwszy etap. Zaplanowanie działań

- przekazanie przez wychowawców klas przyjmujących uczniów z doświadczeniem migracji na zebraniach z rodzicami oraz na spotkaniach zespołu nauczycieli uczących w danej klasie informacji o potrzebie przeprowadzenia interwencji;
- zaplanowanie działań/spotkań w taki sposób, aby były one ciekawe dla grupy uczniów i absorbowały ją;
- dostosowanie planu pracy wychowawcy klasy przyjmującej i kalendarza imprez szkolnych do zjawiska wielokulturowości;
- zorganizowanie spotkań i wyjść klasowych o charakterze integracyjnym;
- zaplanowanie wydarzeń, które umożliwią integrację z uczniami z Ukrainy i pozwolą na wdrożenie ich w środowisko szkolne i lokalne.

Drugi etap. Poznanie sytuacji rodzinnej nowo przybyłych uczniów

Wychowawca klasy przyjmującej spotkał się z uczniami i ich rodzicami w celu poznania ich doświadczeń związanych z funkcjonowaniem w Ukrainie oraz aktualnym pobytem w Polsce, sytuacji prawnej oraz sytuacji materialnej rodziny. Podczas spotkań zostały przedstawione zasady funkcjonowania placówki, najważniejsze zasady obowiązujące w szkole oraz podczas lekcji. Uczniowie i rodzice mieli możliwość zadawania pytań. Bariera językowa została pokonana dzięki obecności zaproszonej na spotkanie nauczycielki z Ukrainy, biegle posługującej się językiem polskim. Podczas spotkania dzieci z Ukrainy i ich rodzice zostali zapoznani z topografią szkoły oraz zasadami korzystania z e-dziennika.

Trzeci etap. Wspólne spędzenie czasu i pierwsze dni w szkole

Na terenie szkoły zostało zorganizowane spotkanie integracyjne dla dzieci oraz ich rodziców a także wszystkich nauczycieli pracujący w zespole klasy 8. Łatwość w organizacji spotkania i chęć uczestnictwa w nim rodziców dzieci z doświadczeniem migracji wynikała z faktu, że wszyscy zamieszkiwali w tym samym miejscu podczas pobytu w Polsce i zdążyli już dobrze się

wzajemnie poznać. Komunikacja z rodzicami dzieci z Ukrainy odbywała się dzięki pomocy jednej z mam z Ukrainy, która posługiwała się językiem polskim na poziomie komunikatywnym (mama przy wstępnej rozmowie nie ujawniła swojej dobrej znajomości języka polskiego).

Spotkania integracyjne odbyły się dwukrotnie. Ciężar przygotowania pierwszego spotkania wzięli na siebie rodzice polskich dzieci – został przygotowany poczęstunek oraz drobne upominki, które zostały wręczone uczniom z doświadczeniem migracji. Rodzice uczniów przyjmujących na pierwszym etapie interwencji zadbali o zaplecze materialne (zaopatrzenie w podstawowe przybory szkolne, obuwie zmienne, itp.).

Drugie spotkanie odbyło się przy zaangażowaniu w działania obydwu stron, rodziców dzieci przyjmujących i rodziców dzieci z doświadczeniem migracji. Nauczyciele byli odpowiedzialni za przygotowanie form angażujących i absorbujących dzieci (były to przede wszystkim zabawy ruchowe wymagające współdziałania). Drugie spotkanie zostało zakończone wspólnym posiłkiem. Celem było budowanie płaszczyzny porozumienia, poczucia wspólnoty oraz tolerancji wobec odmienności kulturowej, a jednocześnie wzmacnianie poczucia własnej wartości.

Czwarty etap. Prowadzenie działań podczas lekcji oraz przerw międzylekcyjnych

Podjęte na tym etapie działania miały na celu usprawnianie komunikacji z uczniami z doświadczeniem migracji, zacieśnianie więzi koleżeńskich i uświadamianie uczniom, że wielokulturowość ubogaca człowieka, rozszerzając jego horyzonty i tworząc nowy potencjał. Ukierunkowano działania na stworzenie atmosfery otwartości oraz współpracy w klasie i w szkole.

Podczas zajęć lekcyjnych na poszczególnych przedmiotach początkowo często był wykorzystywany translator, który po pewnym czasie został zastąpiony przez „mini słownik przedmiotowy”, tworzony w każdym zespole z uczniami z doświadczeniem migracji. Z inicjatywy uczniów działających w samorządzie szkolnym tworzenie słownika zostało rozszerzone o korytarz szkolny, wykorzystując warunki techniczne szkoły (bardzo długi

LEGACY17

UMCS
UNIVERSYTET MEDYCYNICZNY I
WIEDEZY ŻYWIENIA I ŻYWIENIA

.... **SI.** Funded by
**Swedish
Institute**

korytarz). Słownik na korytarzu stanowił rysunek, piktogram przedstawiający dane słowo/termin oraz zapis w języku polskim i ukraińskim. Na początku były to przede wszystkim zwroty grzecznościowe, z upływem czasu zakres słów się rozszerzał. Słownik rysunkowy tworzyli uczniowie polscy i ukraińscy oraz nauczyciele pracujący w szkole, a także jeden z pracowników obsługi.

Uczniowie z doświadczeniem migracji otrzymali wsparcie w postaci dodatkowych zajęć z języka polskiego prowadzonych w wymiarze 2 godzin tygodniowo przez nauczyciela specjalistę, mającego uprawnienia do nauczania języka polskiego jako obcego.

Zaobserwowano u uczniów wzmocnienie umiejętności posługiwania się językiem polskim i tym samym wzrastanie pewności siebie. Dzieci zaczęły aktywnie uczestniczyć w zajęciach z poszczególnych przedmiotów, a coraz śmielsze wypowiedzi sprawiały im ogromną radość.

Od początku roku szkolnego były prowadzone zajęcia pod hasłem „Aktywna przerwa”, do których angażowano uczniów z Ukrainy. Był to cykl zajęć rekreacyjno-sportowych, odbywających się podczas dwóch długich przerw międzylekcyjnych, podczas których uczniowie mieli możliwość uprawiania gier zespołowych pod opieką nauczyciela. Na początku bardzo nieśmiało angażowali się w gry i zabawy, raczej obserwowali, ale z czasem z ochotą dołączali do zespołu.

W szkole odbył się Dzień Języków Obcych, podczas którego każda z grup miała do przygotowania informacje dotyczące państwa swojego kolegi/koleżanki (dzieci z Ukrainy przygotowały informacje o Polsce, a uczniowie polscy informacje o Ukrainie) po zaprezentowaniu informacji były uzupełnione przez rodowitych uczniów danego kraju. Dzięki temu działaniu uczniowie z Ukrainy poznali polską kulturę, a uczniowie polscy kulturę Ukrainy.

Odbyło się dwukrotne wyjście do parku linowego, gdzie zorganizowano gry i zabawy integrujące grupy oraz wspólny posiłek, który stanowiła pizza. Działania w parku linowym odbywały się w parach lub czwórkach. W każdej parze był jeden uczeń z Ukrainy i jeden uczeń

UMCS
UNIWERSYTET HUMANICZNO-SPOŁECZNY

... **SI.** Funded by
**Swedish
Institute**

z Polski. Odpowiednio pary na kolejnym etapie tworzyły czwórki. Uczniowie wykonując kolejne zadania, bardzo się do siebie zbliżyli, zintegrowali.

Przykładowe zabawy to:

- Wyścig zajączków – za pomocą taśmy papierowej wyznaczamy linię startu i mety. Każdy z uczestników otrzymuje wycięty kontur zajączka oraz gazetę A4. Zadaniem uczestników jest „przewachlowanie” zajączka z linii startu na linię mety za pomocą gazety. Nie wolno dotykać i przesuwając zajączka ani gazetę, ani ręką, ani żadną inną częścią ciała. Można przesuwając go tylko za pomocą ruchu powietrza. Wygrywa gracz, którego zajączek jako pierwszy przekroczy linię mety.
- Magiczna podróż – chodzimy w parach (lub gęsiego, za jedną osobą). Prowadzący mówi lub – tak jak w naszym przypadku – pokazuje na rysunku, że znajdujemy się w górach i wieje straszny wiatr, przedzieramy się przez krzaki, idziemy po śniegu, po piasku, w błocie, z kelnerską tacą na statku, przechodzimy przez rzekę, gdzie jest coraz głębiej, a potem znów coraz płycej, w czasie marszu łapiemy jaszczurki i motyle, zamieniamy się nagle w pieski i idziemy na czworaka, idziemy po rozgrzanym asfalcie, jesteśmy smutni i przygnębieni, ale zaraz radośni i pełni entuzjazmu, skaczemy przez strumyk po kamieniach, każdy idzie w jak najgłupszy sposób, aż wreszcie dochodzimy do polany, gdzie można się położyć, odpocząć, spojrzeć w chmury... po to, żeby znów ruszyć w drogę. Para musi w taki sam sposób wykonać czynność, najlepiej jak najbardziej zabawny. Opowiadanie można ułożyć w dowolny sposób, najlepiej zacząć od rzeczy mało angażujących, a kończyć na tych najdziwniejszych (np. zamiana w kotki, zamiana w pieski).
- Uciekający i goniący – dwie osoby stoją do siebie plecami. Jedna osoba ucieka, lecz nie za szybko, druga natomiast stara się nie zerwać z nią kontaktu cielesnego. Ma do dyspozycji plecy oraz głowę, ale nie łokcie ani dłonie. Po chwili następuje zmiana.

Pomysły zabaw integrujących zaczerpnięto ze strony internetowej [Centrum Dobrego Wychowania](#) i zaadaptowano do sytuacji grupy.

LEGACY17

UMCS
UNIVERSYTET HUMANISTYCZNO-
GOSPODARSTWA

... **SI.** Funded by
**Swedish
Institute**

Jednocześnie w klasie wychowawca przeprowadził zajęcia z wykorzystaniem materiałów zebranych w książce „Godzina wychowawcza z Agnieszką Osiecką – o poczuciu własnej wartości oraz o nieszablonowości”.

Na zajęciach z wychowawcą były stwarzane sytuacje pozwalające uczniom dowiedzieć o sobie jak najwięcej. Przeorganizowano przestrzeń w klasie, zainicjowano siedzenie w kręgu zamiast w ławkach po dwie osoby. Wychowawca wprowadził ćwiczenia bezpieczne, np.:

- „Przedstawianie osoby po swojej prawej stronie” – uczniowie rozmawiają ze sobą w parach, zbierają informacje na ustalone wspólnie tematy, np. ulubiony kolor, ulubiona książka, ulubione zwierzę itp.
- „Kto tak jak ja” – uczniowie i nauczyciel siedzą w kole. Uczniowie po kolei wstają i mówią, np. „Kto tak jak ja... ma brata?”. Pozostali uczniowie, którzy mają brata, wchodzą do środka. Wracają na miejsce i wstaje następna osoba, która powtarza początek zdania, np. „Kto tak jak ja... lubi pomidorową” itp.
- „Mój przymiotnik” – uczniowie przedstawiają się, dodając przed swoim imieniem przymiotnik rozpoczynający się na taką samą literę jak imię, np. Inteligentny Igor, Emocjonalna Eliza itp.
- „Jak na dłoni” – uczniowie na kartce A4 odrysowują swoją dłoń i wycinają ją. Następnie odpowiadają na pięć pytań (pytania zapisane w języku polskim, języku ukraińskim, języku angielskim), każdą odpowiedź zapisują na innym palcu. Pytania można wymyślać takie, które uznajemy za najbardziej pomocne, np. miesiąc urodzin, moje hobby, ulubiony dzień tygodnia itp. Uzupelnione dłonie zostają przyklejone na szary papier i umieszczone w widocznym miejscu w klasie. We wszystkich działaniach, ćwiczeniach integracyjnych aktywnie uczestniczył wychowawca jako członek zespołu. Bawiąc się razem z uczniami stał się partnerem w relacji.

Ograniczenia czasowe

Szacunkowy czas trwania interwencji to 4 miesiące, można go również rozszerzyć do 5–6 miesięcy.

Pierwszy etap interwencji, czyli zaplanowanie działań, dostosowanie planów pracy, rozmowy z rodzicami oraz wprowadzenie nowych uczniów do zespołów klasowych zajęł około 2 tygodni.

Kolejny etap to zajęcia integrujące klasę, budujące wzajemne zaufanie, rozwijające ciekawość poznawczą wobec nowej kultury, lepsze poznanie samego siebie. Po tym czasie uczniowie z doświadczeniem migracji mogą poczuć się bardziej swobodnie, mogą odważnie i z sukcesem podejmować nowe działania i aktywności. Okres interwencji dotyczący wdrażania się nowo przybyłych uczniów w życie klasy i szkoły powinien być uważnie obserwowany przez wychowawcę, który na bieżąco powinien diagnozować samopoczucie wychowanków, analizować ich potrzeby i oczekiwania. Ogromne znaczenie ma tutaj uwaga wychowawcy oraz nauczycieli pracujących w zespole klasowym, a także cierpliwość.

Ocena skuteczności interwencji

Interwencja przyniosła wymierne efekty. Uczniowie z doświadczeniem migracji dobrze czuli się w klasie, nabrali pewności siebie oraz zaangażowali się w życie klasy i szkoły. Grupa zintegrowała się i była bardzo dobrze postrzegana przez innych uczniów oraz nauczycieli. Uczniowie chętnie spędzali przerwy, nie zauważano podziału na grupy narodowościowe. Integracja uczniów dotyczyła również czasu po lekcjach: spotykali się, jeździli na rolkach i rowerach, uczniowie z doświadczeniem migracji byli zapraszani do domów rodzinnych dzieci przyjmujących.

Znajomość języka polskiego i umiejętność posługiwania się nim w różnych sytuacjach znacznie się poprawiła, czego dowodem były wyniki prac kontrolnych pisanych przez uczniów z Ukrainy (niejednokrotnie osiągnięte wyniki były na tym samym poziomie lub lepsze niż ich polskich rówieśników).

Uczniowie z chęcią angażowali się w wydarzenia klasowe i szkolne, brali też udział w konkursach odbywających się w szkole, zarówno indywidualnych, jak i grupowych.

Uczniowie z doświadczeniem migracji obdarzali zaufaniem pracujących z nimi nauczycieli,

LEGACY17

UMCS
UNIVERSYTET MEDYCYNICZNY I
WIEDEZY ŻYWIENIA I ŻYWIENIA

... **SI.** Funded by
**Swedish
Institute**

pracowników niepedagogicznych oraz swoich rówieśników. W sytuacjach problematycznych potrafili poprosić o pomoc.

Wzrósł w znacznym stopniu poziom otwartości dzieci. Chętnie mówiły one o swoim kraju, rodzinach, radościach i obawach. Podczas krótkich spotkań po lekcjach (od początku trwania interwencji każdego dnia uczniowie polscy i ukraińscy zostawali w klasie na 15 minut i podsumowywali dzień spędzony w szkole) pokazywały zapisane w telefonach fotografie ukazujące bliskie im miejsca i ludzi. Przebywając w grupie, snuły plany na przyszłość, podkreślając w wypowiedziach, że część tych planów będzie realizowana na terenie Polski.

Analiza ryzyka

Odizolowanie się grupy uczniów z doświadczeniem migracji od pozostałej części społeczności szkolnej

Może to wynikać z nieśmiałości i możliwej niechęci do poznawania nowych osób, integrowania się z zespołem. Należy wziąć również pod uwagę brak porozumienia i odrzucenie uczniów nowo przybyłych ze względu na barierę językową.

Powielanie negatywnych stereotypów

Uczniowie mogą powielać stereotypy zasłyszane w mediach, w domach rodzinnych, co wynika ze specyfiki funkcjonowania małych społeczności lokalnych.

Wskazówki dla praktyki

- pogłębianie wiedzy uczniów na temat reprezentowanych przez nich kultur, wykraczanie poza negatywne stereotypy i kształtowanie w grupie postawy otwartości wobec nowej kultury, które wpływa pozytywnie na proces integracji;
- dbanie o pozytywną atmosferę w grupie poprzez realizowanie projektów wielokulturowych, pozwalających na poszerzenie wiedzy o odmienności kulturowej z jednoczesną dbałością o dobre samopoczucie każdej ze stron;

- stałe uważne obserwowanie sytuacji pomiędzy rówieśnikami, reagowanie na bieżąco w razie konfliktów powstających w grupie;
- zaangażowanie nauczycieli uczących w zespole przyjmującym w życie zespołu, budowanie atmosfery otwartości i pełne kreatywności działania.

Polecane linki i materiały dla nauczycieli

- Białek, K. (red.) (2015). *Międzykulturowość w szkole. Poradnik dla nauczycieli i specjalistów*. Ośrodek Rozwoju Edukacji.
http://bc.ore.edu.pl/Content/759/Miedzykulturowosc_w_szkole+1.pdf
- Centrum Dobrego Wychowania. <https://cdw.edu.pl/>
- Klorek, N., Kubin, K. (red.) (2012). *Innowacyjne rozwiązania w pracy z dziećmi cudzoziemskimi w systemie edukacji. Przykłady praktyczne*.
<https://frs.org.pl/publikacje/innowacyjne-rozwiazania-w-pracy-z-dziecmi-cudzoziemskimi-w-systemie-edukacji-przyklady-praktyczne/>
- Uniwersytet Dzieci, *Scenariusze zajęć*.
https://wklasie.uniwersytetdzieci.pl/?gad_source=1&gclid=EAlaIQobChMIIn-ugi8qfhgMVGwuiAx2DswT3EAAYASAAEgKUZvD_BwE
- Wiśniewska-Olejnik, M. (2020). *Godzina wychowawcza z Agnieszką Osiecką*. Wydawnictwo Edukacyjne Kapelusz z Kwiatami.

LEGACY17

UMCS
UNIWERSYTET MARII CURIE-SKŁODOWSKIEJ

... **SI.** Funded by
**Swedish
Institute**